

5. Тимошук В.П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії : монографія / В.П. Тимошук. – К. : «Конус-Ю», 2010. – 296 с.
6. Купченко Т.Б. Адміністративно-правові аспекти реалізації повноважень Президента України у сфері боротьби з організованою злочинністю / Т.Б. Школик // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 2(28). – С. 201-213.
7. Військова адміністрація : навч. посіб. / М.М. Тищенко, В.В. Богущкий, Є.І. Григоренко; за заг. ред. М.М. Тищенка. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х. : Право, 2014. – 364 с.
8. Демократичні засади державного управління та адміністративне право : монографія / Кол. авт.: Шемшученко Ю.С., Авер'янов В.Б., Андрійко О.Ф., Кресіна І.О., Нагребельний В.П. та ін. ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Видавництво «Юридична думка», 2010. – 496 с.
9. Рішення першого заступника начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 05.11.2015 р. № 348/3391 (вих. в/ч А0105 № 26326 від 06.11.2015 р.).
10. Військове документування та діловодство: Навч. посібник / І.М. Крутько, С.Ю. Поляков. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2003. – 38 с.
11. Алексеев С.С. Структура советского права / Алексеев С.С. – М. : Юрид. лит., 1975. – 264 с.
12. Шпакович О. Особливості правових актів та правотворча діяльність Європейського Союзу / О. Шпакович // Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом : зб. наук.-практ. матеріалів. Бібліотека Української школи законотворчості. – К., 2005. – Вип. 4. – С. 61–67.
13. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социальном обществе / Горшенев В.М. – М. : Юрид. лит., 1972. – 258 с.
14. Нечитайленко О.А. Основы теории права : учеб. пособие / Нечитайленко О.А. – Харьков : Фирма «Консул», 1998. – 176 с.

УДК 342.9

ПИЛИП В.В.

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню основних підходів до тлумачення поняття адміністративно-правового статусу учасників антитерористичної операції. Проведено аналіз різних підходів до тлумачення цього терміна. Автор аналізує нормативно-правові акти стосовно адміністративно-правового статусу учасників антитерористичної операції в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, учасник АТО, антитерористична операція, право України, ветерани війни.

Статья посвящена исследованию основных подходов к толкованию понятия административно-правового статуса участников антитеррористической операции. Проведен анализ различных подходов к толкованию данного термина. Автор анализирует нормативно-правовые акты административно-правового статуса участников антитеррористической операции в Украине.

Ключевые слова: административно-правовой статус, участник АТО, антитеррористическая операция, право Украины, ветераны войны.

The article is devoted to the study of basic approaches to the interpretation of the concept of the administrative and legal status of participants in the antiterrorist operation. The analysis of different approaches to the interpretation of this term is carried out. The author analyzes the legal acts regarding the administrative and legal status of the participants in the anti-terrorist operation in Ukraine.

Key words: *administrative-legal status, ATO participant, anti-terrorist operation, law of Ukraine, veterans of war.*

Вступ. Питання сутності адміністративно-правового статусу людини належать до дискусійних у сучасній теорії адміністративного права. Як наслідок, сьогодні немає єдиного підходу до визначення поняття «адміністративно-правовий статус». Установлення ж адміністративно-правового статусу учасників антитерористичної операції (далі – АТО) в Україні ускладнюється ще й тим, що сфера правового регулювання проведення антитерористичної операції перебуває на стадії оновлення застарілих елементів та становлення нових, які відповідатимуть сучасному стану справ, тому вона містить багато суперечностей, що є звичним під час швидкого формування нормативної бази в певній сфері суспільних відносин.

Результати дослідження. Поняття «правовий статус» є вужчим від поняття «статус». М.А. Бояринцева вважає, що правовий статус у вузькому розумінні є сукупністю юридичних якостей, якими держава наділяє громадянина, тому до елементів правового статусу належать права, свободи та обов'язки. Ставлення держави до громадян у сфері адміністративного права відображається також через інші юридичні категорії, наприклад, категорії гарантій прав, свобод та обов'язків громадян. Усе, що законодавчо закріплює положення громадянина в суспільстві, опосередковує всі види зв'язків і відносин між державою та громадянином, треба розуміти як правовий статус громадянина у широкому розумінні. Він відображає весь комплекс адміністративно-правових засобів, через які виражається ставлення держави до громадян [1, с. 21]. А.М. Шульга, у свою чергу, вказує на те, що правовий статус особистості – це система її прав та обов'язків, закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах [2, с. 20]. З огляду на ці визначення, доходимо висновку, що правовим є такий статус особи, який закріплюється нормами права. Тобто визначальними факторами правового статусу будь-якої особи є закріплені в законодавстві певної держави норми права, які визначають місце особи у такій державі, а також її роль, яка визначається правами та обов'язками, регламентованими такими нормами права.

У цьому ракурсі погоджуємося з думкою А.В. Панчишина, який називає правовий статус самостійною категорією та визначає такі його ознаки:

- універсальний характер (поширюється на всіх суб'єктів);
- відображає особливості особи та держави як учасників суспільних відносин та ступінь, характер їх взаємодії;
- права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізуватись без інших його компонентів – обов'язків та відповідальності;
- забезпечує системність прав, свобод та обов'язків;
- елементи є взаємозалежними та взаємодіючими;
- характеризується відносною стабільністю [3, с. 96].

На нашу думку, адміністративно-правовий статус учасника АТО є спеціальним у зв'язку зі сферою суспільних відносин, де цей статус набувається. Цією сферою є суспільні відносини, які виникають під час проведення АТО в Україні. Для більш чіткого розуміння того, що таке антитерористична операція, слід звернути увагу на Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року, у якому наводяться визначення поняття «тероризм» та «антитерористична операція». Так, під тероризмом розуміють суспільно небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій із метою досягнення злочинних цілей. Антитерористичною операцією є комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [4]. Таким чином, можна говорити про те, що учасником антитерористичної операції є особа, яка на законних підставах або через свої службові обов'язки брала безпосередню участь у заходах антитерористичної операції.

Окремо варто сказати, що чіткого юридичного визначення поняття «учасник АТО» в законодавстві України немає. Натомість у нормативно-правових актах України, прийнятих для забезпечення проведення АТО, використовується формулювання «особа, яка брала безпосередню участь в АТО, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України [5]. Це пов'язано з тим, що участь в АТО може мати різну форму, залежно від чого виокремлюються окремі категорії учасників АТО. Так, окрім кадрових військовослужбовців Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та військовослужбовців, призваних за мобілізацією (примусово чи добровільно), працівників ЗСУ, а також військовослужбовців та працівників Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військовослужбовців військових прокуратур, поліцейських, осіб рядового, начальницького складу, військовослужбовців, працівників Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань до учасників АТО прирівнюються особи, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення за умови, що в подальшому такі добровольчі формування були включені до складу Збройних Сил, Міністерства внутрішніх справ, Національної гвардії та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів [5]. Варто сказати, що прирівнювання до військовослужбовців осіб, які самоорганізувалися для оборони країни, є наслідком відсутності на момент початку АТО достатньої кількості саме фахівців у військовій справі та у сфері антитерористичної діяльності. Роками знищувалася військова потужність країни через корупцію, низький рівень фінансування тощо і тому, крім елітних підрозділів СБУ та кількох належним чином підготовлених військових частин, стати на захист незалежності було нікому. Тому в бій пішли добровольчі формування, правове регулювання створення і діяльності яких не регулювалося, а певною мірою могло розцінюватися як злочин, передбачений статтею 260 Кримінального кодексу України – створення незаконних воєнізованих формувань та участь у них. Однак той ефект і та неоціненна допомога, яку надали ці формування змусили владні органи законодавчо прирівняти їх до кадрових військовослужбовців, що є цілком виправданим, на нашу думку.

Юридичним підтвердженням статусу учасника АТО є довідка про безпосередню участь особи в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, яку командири (начальники) військових частин (органів, підрозділів) або інші керівники установ, закладів у місячний строк після завершення особами виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення (після видання відповідного наказу керівника Антитерористичного центру при СБУ) зобов'язані подати на розгляд комісії, утвореної міністерством, центральним органом виконавчої влади чи іншим державним органом, у підпорядкуванні яких перебували військові частини (органи, підрозділи), установи та заклади, у складі яких проходили службу чи працювали особи [5]. Крім того, дані про особу-учасника АТО повинні бути внесені працівниками Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції до Реєстру учасників антитерористичної операції на підставі даних, отриманих від відповідних комісій наведених вище, а також від керівників підприємств, установ та організацій, працівники яких залучались і брали безпосередню участь в антитерористичній операції в районах її проведення [6].

У ракурсі виокремлення осіб, які згідно із законодавством України вважаються учасниками АТО, слід зазначити, що поняття «учасник АТО» та категорії поняття «ветеран війни», зокрема «учасник бойових дій», «інвалід війни» та «учасник війни» є різними поняттями, оскільки статуси учасника бойових дій, інваліда війни або учасника війни є похідними від статусу учасника АТО. Визнання особи учасником АТО шляхом видання відповідної довідки та внесення особи до відповідного реєстру є лише підставою для отримання одного зі статусів ветерана війни. Це впливає з нормативно-правових актів, у яких чітко зазначено, що учасниками бойових дій визнаються:

- військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту,

військовослужбовці військових прокуратур, поліцейські, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення;

- особи, які у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення за умови, що в подальшому такі добровольчі формування були включені до складу Збройних Сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів [5; 7].

До інвалідів війни належать особи з вищенаведених категорій, які стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, а також працівників підприємств, установ, організацій, які залучалися до забезпечення проведення антитерористичної операції та стали інвалідами внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час забезпечення проведення антитерористичної операції безпосередньо в районах та у період її проведення [7].

Право отримати статус учасника війни мають працівники підприємств, установ, організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у порядку, встановленому законодавством [7].

Висновки. Отже, охарактеризувавши складові частини поняття адміністративно-правового статусу учасника АТО, можна зробити висновок, що адміністративно-правовий статус учасника антитерористичної операції – це спеціальний адміністративно-правовий статус особи, який є регламентованою нормативно-правовими актами сукупністю прав, свобод, обов'язків, адміністративно-правових гарантій та елементів юридичної відповідальності особи, яка брала безпосередню участь в АТО, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України та отримала юридичне визнання такої участі шляхом отримання відповідних документів, визначених законодавством України.

Список використаних джерел:

1. Бояринцева М.А. Адміністративно-правовий статус громадян: до питання про склад елементів // Право України. – 2002. – № 8. – С. 21-25.
2. Шульга А.М. Правовий статус особистості, його види // Право і безпека. – 2012. – № 2(44). – С. 19–22.
3. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус» // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – С. 95–97.
4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Інформаційно-правова система «Ліга: Закон».
5. Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 413 від 20 серпня 2014 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Інформаційно-правова система «Ліга: Закон».
6. Порядок ведення Єдиного реєстру учасників антитерористичної операції, затверджений наказом Міністерства соціальної політики № 114 від 6 лютого 2015 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Інформаційно-правова система «Ліга: Закон».
7. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Інформаційно-правова система «Ліга: Закон».